

Reactie op: Naar een dynamisch pensioen

Bovenberg *et al.*, (BKK) schetsen in deze ESB een zeer ideeënrijk toekomstperspectief voor het pensioendomein. BKK zien een grote rol voor het pensioen in de domeinen werk, zorg en wonen en pleiten voor een meer flexibele en integrale benadering van vermogensopbouw. Een goede discussie over de wenselijkheid hiervan vereist een afweging van voor- en nadelen. Hieronder een aantal argumenten die volgens ons bij deze afweging niet kunnen ontbreken.

Ten eerste is het de vraag of een integrale benadering iets oplost. Als de ambitie in de tweede pijler niet te hoog is, dan kan men de andere spaarpotten aanpassen op de tweede pijler. Zo kan men al dan niet in een eigen huis vermogen opbouwen via de keuze tussen huren en kopen, maar ook binnen de keuze voor kopen bestaat veel flexibiliteit ten aanzien van de hypotheekvorm. Ook kunnen mensen extra sparen, beleggen, of juist lenen, met de voor hen optimale risico-rendementsafweging. De rigiditeit in de tweede pijler lijkt afdoende te worden gecompenseerd door de flexibiliteit in aanvullende opties tot vermogensopbouw. Deze alternatieven kunnen dan ook worden aangesproken om te investeren in menselijk kapitaal of om tijdelijk mantelzorg te verlenen. Indien het argument is dat deze potten doorgaans te klein zijn, dan kan overwogen worden om de ambitie van de tweede pijler te verlagen om hier ruimte voor vrij te spelen. Dit is ter overweging aan de sociale partners.

Ten tweede zitten er aanzienlijke nadelen aan het toestaan van meer flexibiliteit in de tweede pijler, zowel in de opbouwfase als in de uitkeringsfase. Flexibiliteit betekent een duurder pensioen, in de uitvoering, maar ook omdat een tijdelijke premievakantie of het op jongere leeftijd aanwenden van pensioenvermogen betekent dat het vermogen gemiddeld minder lang rendeert en de benodigde pensioenpremie in een latere levensfase aanzienlijk hoger wordt. Flexibiliteit in de uitkeringsfase geeft dus het risico dat de resterende annuïtaire uitkering onder een gewenst of beoogd minimum komt. Omdat het doorsneestelsel omslagelementen in zich heeft (de jongere generatie subsidieert de oudere), kan flexibiliteit leiden tot averechtse selectie en daarmee de risicodeling aantasten. De solidariteit neemt af en het doorsneestelsel wordt in de kern geraakt. BKK stellen ook dat de overheid integraal vermogensbeheer verstoort, omdat niet alle vormen van vermogensopbouw fiscaal gelijk worden behandeld. Hoewel de fiscale behandeling de keuze van burgers tussen de verschillende potjes beïnvloedt, staat zij afstemming

tussen de spaarpotten niet in de weg. Zolang er geen aanwijzingen zijn dat er binnen een van de domeinen verplicht meer wordt opgebouwd dan geambieerd, zijn er voldoende mogelijkheden om aan integraal vermogensbeheer te doen. Dat er waarschijnlijk arbitrage plaatsvindt om fiscale voordelen te maximaliseren doet daar niets aan af.

Pensioenaanbieders kunnen mogelijk voordelen voor deelnemers binnenhalen via collectieve inkoopkracht, zoals BKK stellen, maar het is niet duidelijk waarom zij hier beter geschikt voor zijn dan andere partijen. Indien dit de vorm krijgt van een pensioen in natura, in zorg of woondiensten, zijn er bovendien substantiele risico's. Het is intransparant, waardoor er minder op de kosten gelet kan worden. Verplichte winkelen draagt hier nog aan bij. Ook is het moeilijk contracteerbaar: wat krijgt iemand over dertig jaar terug voor nu betaalde pensioenpremie? En hoe stem je natura-aanspraken af op individuele wensen? Het aanpassen van aanspraken in zorg- of woondiensten is daarbij een stuk ingewikkelder dan het indexeren of afstempelen van een financiële aanspraak. Vooral nog lijkt de meeste meerwaarde te liggen in integrale advisering over het pensioen. Uit de laatste meting naar het pensioenbewustzijn van Nederlanders van Wijzer in geldzaken (2011) blijkt dat maar liefst 72 procent van de Nederlanders in loondienst geen idee heeft van de pensioensituatie. Hier ligt een gedeelde verantwoordelijkheid. Maar in de eerste plaats heeft de consument een eigen belang en verantwoordelijkheid om integraal advies in te winnen. De financiële sector kan hierop inspelen. Aan het introduceren van meer flexibiliteit zitten ook nadelen. Of de voordelen opwegen tegen de nadelen is de vraag. Er lijken momenteel namelijk geen onoverkomelijke praktische belemmeringen te bestaan voor een integrale financiële planning van het pensioenvermogen. De belangrijkste belemmering lijkt niet in de fiscaliteit of in de regelgeving te zitten, maar in het feit dat mensen onvoldoende inzicht hebben in de omvang van het opgebouwde (pensioen)vermogen en de risico's die daarmee gemoeid zijn. Een logisch startpunt is dan het verschaffen van meer transparantie over het opgebouwde vermogen, en daaraan gekoppeld integraal advies. Als dit overzicht compleet is en daarmee een integrale afweging mogelijk is, kan worden vastgesteld of er aanvullend behoefte is aan het faciliteren van meer dynamiek in pensioenen.

LITERATUUR

Wijzer in geldzaken (2011) *Deelnemers bewuster van onbewustzijn: de pensioenbewustzijnsmeter*. Den Haag: Wijzer in geldzaken.

BART BOON

Beleidsmedewerker bij het Ministerie van Financiën

GIJS VAN DER VLUGT

Beleidsmedewerker bij het Ministerie van Financiën

De redactie behoudt zich het recht voor inzending voor de rubriek reactie te wijzigen, in te korten, aan te passen of te redigeren ten behoeve van de leesbaarheid en argumentatie.

SINDS 1916